

Nuoren minuuden muutos ja sen yhteys lukutaitoon

Sisällys:

Johdanto

Merkityssuhteiden avaus

Pääkäsite, lähikäsitteet, asiayhteydet

Aikasuhteet, vaikuttavat tekijät, seuraukset, ratkaisut

Artikkeli

Moniulotteinen ilmiö: taustaa

Kuvasto vaikuttaa tiedostamattakin

Teknologisoitunut kulutuskulttuuri elinympäristönä lamaannuttaa?

Aikamme tunneilmastosta

Ratkaisuja siis on - tunnetaidot ja taide?

Liitteet (paperiversiossa)

Aiheeseen liittyviä tekstejä

Suomen Kuvalehti

Helsingin Sanomat x2

Toni Wirtasen teksti

ÄI6-kurssin ilmiötyyppinen koe

ÄI5-kurssin kirjallisuustyöskentelyä

Maria Toivosen opinnäytetyö

Lapselle lukemisen merkitys: vanhempien ajatuksia ja kokemuksia

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805229441>

Tuleva Milla Sundellin pro gradu nuorten lukemistottumuksista

Oon saanut turpaan ehkä liian monta kertaa, mm

Ja taas oon kaivamas nenästä lisää verta, mm

Näitä mustii aukkoja on mulla muistissa

Eilinen on liian kaukana

En mä pahaa tarkoita kun pyydän nimesi

Kertaamaan aamulla

Rakastutaan, mut varoitan

On jotain vikana silmien takana

Vahingossa sut unohdan

Mun sydämellä on, on, on, on

Dementia, dementia, dementia

Dementia, dementia, dementia

Demen-demen-demen-demen

Käsiä, huulia niin toistensa kaltaisia, mm

Kokeile kaikkea kunhan teet sen nuorena, mm

On liikaa tarjolla mahdollisuuksia

Liikaa ovia avonaisia

En kohta uskalla silmiä avata

Toivon et oisin sokea

--

Sanni: Dementia (Sotke mut, 2013)

Johdanto

Tämän tutkivan oppimisen portfolion lähtökohtana on ollut opettajien havainto siitä, että nuoret ovat erilaisia kuin ennen. Se on herättänyt kummastusta ja ärtymystäkin. Jotta ilmiötä voitaisiin ymmärtää, on syytä perata siihen mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Niiden jäljille satuin pääsemään ohjatessani Signs of the Times -hankkeen (Erasmus+) ilmiöpohjaista työskentelyä. Siinä käsitellään mediamailmaa nuorten kanssa, ja he kirjoittavat osana opiskelua lyhyet pohtivat tai kantaaottavat tekstit. Lähtökohtana oli genrepedagoginen ajatus tekstilajitaitojen vahvistamisesta, ja valittaviin tekstilajeihin kuuluu oleellisesti moniäänisyys. Ohjasin opiskelijoita sopivien lähdemateriaalien äärelle, ja ne herättivät myös minussa paljon ajatuksia. Huomasin, että myös niiden mukaan teknologisoitunut, visualisoitunut ja valikoitunut mediamailma vaikuttaa nuoriin todella vahvasti. Lisäksi minulla oli tiedossa tutkimusta lapsiperheiden ja nuorten yhteiskunnallisesta tilanteesta sekä jonkin verran peruspsykologian tuntemusta. Pitkään nämä asiat elivät kaaviona, jossa oli paljon kytköksiä osoittavia nuolia eri suuntiin, mutta keskikohta oli tyhjä. Vihdoin yhdistäväksi käsitteeksi hahmottui *minuus*. Minuus, eli sisäistetty käsitys itsestä, näkyä ulospäin toimintatapoina ja asenteina, joiden opettajat ovat siis havainneet muuttuneen.

Portfoliooni kuuluu merkityssuhdeanalyysin ohjeilla tehty rautalankamalli tutkimastani ilmiöstä, esimerkiksi minuuteen liittyvästä käsitteistöstä. En avaa niitä myöhempanä erikseen, joten se kannattaa tutkia ensin. Lisäksi kirjoitin artikkelin, jossa on ilmiön taustaa ja toivoakseni selkeitä kytkentöjä siihen vaikuttavien tekijöiden välillä. Tekstin tavoitteena on avata hieman, mitä koulussa voitaisiin ilmiön suhteen tehdä, mutta ennen kaikkea, *miksi pitäisi* voida tehdä. Pyrin osoittamaan, kuinka nykyään kiistatta havaittu lukutaidon heikkeneminen ja sanavaraston heikkeneminen eivät ole "vain" opiskelua vaikeuttavia asioita, vaan ne vaikuttavat perustavanlaatuisesti nuoren minuuteen, sisäistettyyn käsitykseen itsestään. Jos ei ole sanastoa, jolla kognitiivisella tasolla reflektoi omaa itseään, minuuden sisäistyminen ei toimi niin hyvin kuin voisi. Tietoista reflektiota tarvitaan myös emotioiden käsittelyssä, osana minuustyötä. Ja jos ei oikein tiedä, kuka on, saattaa olla enemmän tuuliajolla (vrt. esim. välivuosi-ilmiön räjähdysmäinen kasvu). Tai jos visuaalinen kulttuuri tuottaa niin sanotusti liian varhaista lapsuuden loppumista, koulun tehtävä olisi olla vielä "turvasatama" ja luova, sosiaalinen yhteisö, jossa työstää omaa minuuttaan. Koulu on Suomessa ollut tärkeä sosiaalisten lähtökohtien tasaajana, eikä tilaus tälle ole vielä kukaan loppunut - eriarvoistumisen kasvun vuoksi melkein päinvastoin.

Tämä portfolio on tavallaan silta Signs of the Times -hankkeessa aloittamani tutkivan oppimisen ja koulun tulevan painopistealueen, lukutaidon kehittämisen välillä. Tai minulle se on silta. Muut voivat lukea tätä ihan vaan selostuksena minuuden kehittymiseen liittyvistä tekijöistä sekä perusteluna tulevan painopistealueen tärkeydestä. Palaan tekstin lopussa konkreettisiin ehdotuksiin. Liitteinä on ajankohtaisia aiheeseen liittyviä lehtijuttuja sekä joitakin esimerkkejä onnistuneista opetuskokeiluista.

Pääkäsite: nuoren minuuden muutos

Lukiossa on huomattu, että nuoret ovat nykyään toisenlaisia kuin vielä 10-15 vuotta sitten. He ovat keskimäärin passiivisempia sekä sitoutuvat vähemmän koulunkäyntiin. He keskustelevat heikommin ja kertovat vähemmän mielipiteitään. Opettajat ovat muuttaneet opetusmenetelmiään, koska aiemmat eivät enää toimi - esimerkiksi isompien ryhmätöiden teettämisestä on täytynyt tinkiä. Samaan aikaan koulutusuudistus vaatisi opiskelijalta yhä suurempaa itseohjautuvuutta ja aktiivisuutta. Yhtenä osana muutosta on lukutaidon heikkeneminen ja sanavaraston köyhtyminen, vaikka niitä juuri tarvittaisiin laajojen tietomäärien seulontaan ja hyödyntämiseen. Tästä paradoksista opettajilla on noussut huoli ja samalla kiinnostus siihen, miksi nykynuoret ovat sellaisia kuin ovat.

"Ihmisen mieli eli psyyke rakentuu niistä ajatuksista, tunteista, toiveista ja odotuksista, joita yksilö havaitsee omassa mielessään. **Minään kuuluvien psyykkisten toimintojen** tunnusmerkkinä on se, että ihminen kokee nämä toiminnot omikseen, itse tuotetuiksi. Minä vastaa siis yksilön omassa määräysvallassa olevia mielen tapahtumia. Siksi **minän tehtävänä on saada hallintaansa ne ajatukset ja tunteet, joita ympäristö ja elimistö herättävät yksilössä.**" (Vuorinen 1998, 5.) Minä ilmenee siis arkielämässä niin, että ihminen "toimii yleensä omien aikomustensa mukaisesti" ja ylläpitää itseensä "liittyviä käsityksiä ja kuvitelmia". (emt., 11.) Osa näistä ulospäin näkyvistä minän piirteistä tuntuu siis (keskimäärin) muuttuneen: nuorten tapa suhtautua opiskeluun, muihin opiskelijoihin ja itseensä.

Minuuden lähikäsitteet

Minuuden (ego) yläkäsite on psykologiassa psyyke eli mieli.

Vieruskäsitteitä ovat (Freudin hahmotteleman mielen strukturaalisen teorian mukaan) viettipohja eli id sekä yliminä eli superego. (Jossain määrin myös 'minäihanne', kts. Vuorinen 1998, 79). Lisäksi vieruskäsitteitä ovat lapsen minuuus ja aikuisen minuuus. Ne eroavat nuoren minuudesta siten, että lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden ns. kehitystehtävät ovat erilaiset (kts. emt, 188). Eri ikävaiheiden välisissä siirtymissä niin sanottujen siirtymäobjektien tarve korostuu - tarvitaan jotain pysyvää, johon suhteessa omaa minuutta voidaan peilata. Siirtymäobjektit ovat kohteita, joiden avulla tuotetaan lohdun tai turvan saamisen tunteita ja harjoitellaan itsen kannatteleminen mielikuvien avulla.

Alakäsitteitä ovat esimerkiksi minän eri osa-alueet: motorinen, sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen osa-alue (Vuorisen mukaan). Ei-psykoanalyttisissa mielen teorioissakin minuuden katsotaan olevan prosessi, ja sen osia ovat ekologinen (= aidosti ruumiillinen) ja intersoonallinen minä (Siren-Tiusanen 2008, 100). Minä rakentuu dialogissa ympäristön kanssa, ja tämä dialogi sisältää koko ajan yksilön havaintoja sekä itsestään että ympäröivästä tilanteesta. Tämä tapa säilyy läpi elämän. Toisin kuin yleensä on ajateltu, tässä tärkein aisti olisi näkö. (emt., 99-100.)

Asiayhteydet

Ilmiön saattaneet havaita kaikkien 16-18 -vuotiaiden nuorten parissa. Se liittyy ainakin toisen asteen oppilaitosten toimintaan. Ilmiötä voidaan tarkastella nuorten, koulun henkilökunnan tai vanhempien kannalta.

Teknologisoituminen 1990-luvulta alkaen on vaikuttanut merkittävästi nuoruuteen. 2000-luvun ja erityisesti 2010-luvun kiihtynyt teknologian kehitys on entisestään vaikuttanut nuoriin. Algoritmit ja kohdennettu media muokkaavat nuoren mediamailmaa sekä hänen näkemiään sisältöjä ("valitut palat" + kupla-ilmiö). Pitkien tekstien lukeminen on vähentynyt (paperisesta verkkolehtiin, ei tule vahingossa luettua kotona; kirjojen lukemisen väheneminen esim. verkossa vietetyn ajan vuoksi [ei ainoa selitys]).

Lisäksi lamakausien vaikutus, lapsiperheköyhyyden ja eriarvoistumisen lisääntyminen ja hyvinvointivaltion joidenkin periaatteiden purkaminen vaikuttavat perheisiin ja sitä kautta nuoriin 2000-luvulla.

Ruumiilliseen minäkäsitykseen ja keholliseen kulttuuriin vaikuttaa esimerkiksi se, että nykyään korostetaan fitness-harrastusta ja monenlaista kehon muokkaamista. Ihanneruumista on kuitenkin vaikea saavuttaa.

Aikasuhteet

Nuorisokulttuurin katsotaan yleisesti alkaneen kehittyä Suomessa ja muualla länsimaissa noin 1950-luvulla. Se on saanut eri muotoja eri vuosikymmenillä. 1990-, 2000- ja 2010-lukuja leimaa erityisesti muutoksen ennennäkemätön nopeus. Uudenlainen viestintäteknologia on mullistanut vauhdin, jolla uudet ajatukset, asenteet, arvot tai suhtautumistavat voivat levitä.

Vaikuttavat tekijät

Yhteiskunnan eriarvoistuminen; teknologisoituminen, "social media 3.0" + verkkoelämä; edellisiin liittyvä visualisoituminen; niistä mahdollisesti aiheutuvat muutokset lapsen kehityksessä, ns. transitionaalitilan kaventuminen ja illuusiottomuus; yhteiskunnallinen ilmapiiri, esim. yhtenäiskulttuurin murtuminen ja massakulutuksen ihanne. Näitä avataan tarkemmin artikkelissa.

Seuraukset

Muutoksen haittoja ovat opiskelijoiden "asiakkuus"-asenteen lisääntyminen ja heikentynyt vastuun ottaminen omista opinnoista. Lisäksi koetaan riittämättömyyden ja häpeän tunteita omassa elämässä. Niin sanottu postindividualistinen minäkäsitys tarkoittaa sitä, että enää ei kysytä "kuka minä olen?" vaan "kuka minä voisin olla, miten minusta voisi tulla vieläkin parempi?" Tästä seuraa loputtoman kehityksen ja muutoksen idea ja minuudesta voi tulla prosessi, joka ei pääty itsensä tuntemiseen vaan jatkuvaan muutostarpeeseen. Tämän seurauksena voi olla ahdistus ja hallinnan tunteen siirtäminen esimerkiksi ulkonäön muokkaamiseen. Lisäksi jatkuva tietovyöry voi aiheuttaa lamaantumista katastrofiuutisiin reagoimiseen. Esimerkiksi ilmastonmuutos on asia, joka huolettaa, mutta jopa niin paljon, ettei sen tutkimuksessa esiin tulleita asioita pystytä ottamaan vastaan.

Ratkaisut

Kodeissa ja koulun tarjoamassa kasvatuksessa on mahdollista tukea nuorten kasvua, esimerkiksi harjoittelemalla sosiaalista vuorovaikutusta ja opettamalla tunnetaitoja.

Muutokseen yritetään kouluissa vaikuttaa ainakin painottamalla lukutaidon merkitystä. Käytännön toimia sen tukemiseksi ei toisella asteella ole tietääkseni juuri tehty. On huomattava, että kyseessä ei ole vain äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen asia, vaan jokaisen oppiaineen ytimessä tulisi olla kyseisen erityisalan kielentämisen taito ja sen vahvistaminen. Tätä painotetaan uudessa OPSissa, joka nojaa tältä osin kielitietoisien pedagogiikan ajatukseen: kaikki tieto rakennetaan kielellisesti. Kun osaa selittää, todennäköisesti ymmärtää asian. Jokainen opettaja on siis tärkeä erityisesti oman alansa kielentämisen opettaja. Myös visuaalinen lukutaito ja ymmärrys kuvan käsittelystä ovat tärkeitä, lähes yhtä tärkeitä nykyään kuin kirjoitetun tekstin tulkitseminen.

Muuttuneen mediaympäristön vuoksi tarvitaan systemaattista ja läpäisevää lähdekritiikin opetusta, rautalankamalleihin perustuen. Erityisesti heikoille lukijoille selkeät mallit ovat tärkeitä, eikä niistä muistuttamisesta ole harjaantuneillekaan haittaa. Vaikka äidinkielen kursseilla opetetaan tätä, kokeissa on huomattu, ettei osa yksinkertaisesti noudata annettuja ohjeita vaan arvioivat aineiston luotettavuutta esimerkiksi pelkän ulkonäön perusteella. Lisäksi koulun tulee tarjota kattava yleissivistys: ainoastaan riittävältä tietopohjalta on mahdollista arvioida, onko eteen tullut tietoa luotettavaa - tämä on asia, joka on noussut viime aikoina onneksi useassa puheenvuorossa esiin.

Lisäksi taiteen tekeminen ja taidekasvatus ovat arvokkaita. Taiteen kuuluu olla ns. vaikeaa; se pysäyttää miettimään ja aktivoi minän prosesseja. Musiikki, kuvataide, draama ja sanataide tulisi siis säilyttää osana koulua myös lapsuuden jälkeen.

Moniulotteinen ilmiö: taustaa

Lasten hyvinvointia ja syrjäytymisriskejä on tutkittu Suomessa 2000-luvulla esimerkiksi Irmeli Järventien johtamassa Suomen Akatemian hankkeessa *Inequal Childhood: a Comparative Study of Children's Life Chances and Well-being in the Nordic Welfare States* (2002). Sen pääkysymyksen voi kiteyttää seuraavasti: "Millaisina suomalaiset, norjalaiset ja ruotsalaiset lapset kokivat itsensä eli kuvasivat identiteettinsä vuonna 2002?" Myönteisen identiteetin katsotaan olevan yhteydessä hyvinvointiin ja kielteisen hyvinvoinnin heikentymiseen tai pahoinvointiin. (Järventie 2003, 157.) Suomessa tilanne oli vuonna 2003 sellainen, että jopa joka neljäs lapsi voi psykososiaalisesti mitattuna niin huonosti, että hänellä on riski syrjäytyä, kun taas jopa kolmanneksella lapsista on parempi lapsuus kuin millään aiemmalla sukupolvella. Yhteiskunnan polarisaatio on siis ulottunut myös lasten maailmaan. (emt., 157-158).

Järventien tutkimusryhmän keskeisin tulos oli, että suomalaislapset voivat ruotsalaisia ja norjalaisia huonommin. He ovat esimerkiksi huolestuneempia, pitävät itseään rumempina ja heitä kiusataan enemmän kuin pohjoismaisia ikätovereitaan. Nämä ongelmat vaikuttavat väistämättä heidän koulumenestykseensä, koska "suuri määrä heidän psyykkistä energiaansa kuluu psykososiaalisten ongelmien käsittelyyn". (emt., 168.)

Järventie korostaa, että tutkitut suomalaislapset ovat 1990-luvun laman aikaan syntyneitä. Silloin monen perheen maailma mullistui ennenkokemattomalla tavalla tuoden mukanaan erityisesti epävarmuutta tulevaisuudesta, mikä ei ollut aiempien tasaisen kasvun vuosikymmenten aikana niin yleisesti koettua. Järventie liittyy tähän murrokseen myös tehtyjen poliittisten ratkaisujen vaikutuksen: hyvinvointivaltion lapsiperhepalveluja on esimerkiksi leikattu 1990-2000 -luvuilla. Leikkausten lisäksi esimerkiksi oppisisällöt, kulttuuriset odotukset ja niihin liittyvä politiikka sekä markkinatalous vaikuttavat lapsuuteen. Keskeisiä muutoksia ovat kulutusmarkkinoiden ulottuminen lapsuuteen, minkä haittapuoliin kuuluu se, että osa markkinoiduista tuotteista, tavaroista ja *samaistumismalleista* kuuluu aikuisuuteen. Lapsuuden seksualisoiminen on yksi esimerkki tästä. Järventie toteaa osuvasti:

"Lapset joutuvat luomaan identiteettinsä aikana, jota luonnehtii ruumiillisuuden ylikorostus mutta samalla ruumiista vieraantuminen. Ideaali, jota tarjotaan samaistumiskohteeksi esimerkiksi tytöille, on siinä määrin abstrakti, että identifioituminen pääsääntöisesti jo lähtökuopissa noudattaa epäonnistumisen yhtälöä. Ei siis ihme, että lapset kokevat ulkonäkönsä vialliseksi ja itsensä jopa rumaksi ja että he oireilevat psykosomaattisesti." (Järventie 2003, 169)

Identiteettiin ja minuuteen (eli sisäistettyyn kokemukseen itsestä) liittyvien tulosten vuoksi tutkimus on kiinnostava myös nykyään. Sosiaalipsykologina Järventie korostaa, että identiteetin rakennusaineet eivät tule lapsen sisältä vaan hänen ulkopuoleltaan. Sen avulla, mitä lapset kertovat identiteetistään, voidaan tutkia, "millaisessa yhteiskunnallis-sosiaalisessa tilanteessa he elävät". Lasten hyvinvoinnin tutkimuksessa näkyvät yhteiskunnan rakenteiden ja niiden muutosten jäljet. Lapset aistivat herkästi, mitä heiltä halutaan ja odotetaan ja millaisia heidän pitäisi muiden mielestä olla. Järventie tähdentää, että lapset eivät pysty tunnistamaan näitä odotuksia eivätkä suhtautumaan niihin kriittisesti ja arvioivasti. "He kokevat olevansa hyviä tai huonoja, onnistuvansa tai epäonnistuvansa, kelpaavansa tai olevansa kelpaamattomia." (emt., 169.) Tämä sisäistetty tulkinta itsestä on siis osa heidän minuuttaan ja vaikuttaa siten kaikkeen heidän toimintaansa, esimerkiksi koulunkäyntiin.

Kuvasto vaikuttaa tiedostamattakin

Järventien tutkimuksessakin otetaan esiin kulttuurin visualisoitumisen vaikutus minuuteen. Nyt, viitisentoista vuotta myöhemmin, kulttuuri on tältä osin muuttunut hurjasti: nyt tavalliset ihmiset julkaisevat itse itsestään hurjan määrän kuvia, joita voivat myös helposti parannella digitaalisesti. Kuvissa pyritään usein antamaan itsestä hyvä tai hyvännäköinen kuva, luomaan niillä positiivista imagoa. (Kts. myös Keipi ym. 2017, 77-78.) Kirjoitin aiheesta ao. johdannon Erasmus+ -hankkeemme Signs of the Timesin julkaisuun, jossa nuoret kirjoittivat heille tärkeistä media-aiheista lyhyitä tekstejä.

<https://signsofthetimesonline.wordpress.com/selectedworkpartone/magazine-part-i-sivu/>

Visualized Culture, Body Image and Self-Esteem

The rapid development of technology has changed our culture a lot and made it more and more visual: with our smartphones and social media we might use emojis and gifs more than words in online communication. Also pictures of ourselves have become more important than before. A good example of that is a dating app called Tinder in which the pictures have the main role. Only ten years ago – at least in Finland – the dating sites were merely discussion forums with only some pictures.

The visual culture does not consist of just you and me, the basic people but quite the opposite; the media is filled with airbrushed or facetuned bodies and faces and that inarguably affects our ideas of normal or ideal bodies. The weirdest part is that it's not just the advertisements that offer the paranormal beauty, but also in social media the basic people publish only the best pictures or the ones they've had time to touch on a bit.

Some research has been done on this phenomenon and its effect on the development of one's own 'self'. It has been of interest in the field of developmental psychology, social psychology and also media studies. Some scholars in Finland, such as Sari Näre and Atte Oksanen (2008), state that the constant monitoring or observance of one's own image might lead to a twisted body image. That is to say that the contradiction between the ideal body and one's own causes frustration and possibly shame. They refer to Nita McKinley, a professor of psychology in Tacoma, who uses the term "objectified body consciousness" on this. Näre and Oksanen even call the flood of the fictional, artificial images "visual harassment" and emphasize that the children should be protected against it. So the topic our students are concerned about is also of interest in academic studies.

Sari Näre on tutkinut erityisesti tyttökulttuuria 1990- ja 2000-luvuilla, ja artikkelissaan "Intimisoituvan kulttuurin muistijälkiä tytöissä" (2002) hän avaa mekanismeja, joilla visuaaliset muistijäljet vaikuttavat mieleen. Aiheesta on siis oltu huolissaan jo viitisentoista vuotta sitten, ja kaikki osaavat päätellä, mitä nuorten mediaympäristölle on tapahtunut sen jälkeen.¹ Näre hyödyntää artikkelissaan Daniel Schacterin implisiittisen muistin teoriaa. Schacter on kehittänyt sen "yhdistämällä neurotutkimusta kognitiiviseen psykologiaan ja kliiniseen tutkimukseen". Sen perusajatus on, että implisiittinen eli tahaton muisti on

¹ Kyseistä internetin muutosta kuvaavat tarkasti Keipi, Näsi, Oksanen ja Räsänen teoksessaan "Online Hate and Harmful Content. Cross-National Perspectives" ja käyttävät siitä nimitystä Web 3.0, the integrated web (Keipi ym. 2017, 7-10.)

sellainen, jonka kokemukset vaikuttavat ihmiseen niin, ettei hän itse tiedosta sitä. Se kerää muistikuvia automaattisesti, ja niiden tarkkuus riippuu siitä, kuinka voimakkaaseen tunnekokemukseen ne liittyvät. (Näre 2002, 253.) Näre kirjoittaa myös julkisuuden intimisoitumisesta, mikä tarkoittaa aiemmin intiimien aihepiirien laajentumista osaksi median aiheita (emt., 255). Esimerkiksi seksuaalisuus on aiemmin kuulunut ihmisten intiimiin elämään, mutta nyt television suosituimpia sarjoja nuorten keskuudessa on Temptation Island, ja somessa tavallistenkin ihmisten on tapana jakaa vietteleviäkin poseerauksia (mitä toki kaikki eivät tee). Tällainen seksualisoituneen kuvaston yleistymisen uhkaa Näreeseen mukaan lasten mentaalista koskemattomuutta. Hän puhuu jopa nuorten seksuaalisen kasvurauhan kulttuurisesta häirinnästä, mikä rinnastuu Järventien huoleen lasten samaistumismallien vinksahaneisuudesta. Näre korostaa, kuinka tällainen "ärsyketulva vaikuttaa - - mielikuviumme ja sitä kautta ajatteluummekin, koska ajattelumme rakentuu pääosin kuvista. Muisti- ja mielikuvat tulevat tietoisuuteemme tahdosta riippumatta, minkä takia visuaalinen ympäristömme ei voi olla vaikuttamatta sisäiseen maailmaamme". (emt., 258.)

Minuuden rakentamiseen Näreeseen esittämät asiat vaikuttavat siis emotioiden kautta (implisiittisten muistojen tarkkuus) sekä erityisesti näköaistin avulla havaittujen kuvien siirtymisessä sisäistetyiksi kulttuurin kuvastoiksi, mielikuviksi vaikkapa siitä, millainen on ideaali ihmisruumis. Lisäksi hän viittaa tärkeään kehityspsykologian käsitteeseen, mielen transitionaalitilaan, joka on psykoanalyttikko Donald W. Winnicottin muotoilema 1970-luvulla. Se tarkoittaa "mielen omaehtoista kuvittamista", fantasioita, mielikuvia, toiveita ja odotuksia, joita lapsi mielessään käy läpi ja näin *rakentaa minuuttaan*. Mikäli lapsi näkee esimerkiksi pornografisia kuvia paljon, tämä mielikuvituksen tila kapenee, koska hän "on nähnyt jo kaiken". Näre kertoo Winnicottin korostavan, että lapsi tarvitsee luovan leikin tilaa, joka tukee lapsen yksilöitymistä ja eriytymistä turvallisesti. Tätä tilaa, jossa siis voi kokeilla erilaisia positioita ja tutkia niiden vaikutusta omaan itseen ja täten rakentaa minuuttaan, kutsutaan siis transitionaalitilaksi. (Sanalla voidaan viitata myös siirtymävaiheeseen, esimerkiksi lapsuudesta nuoruuteen. Siihenkin kuuluvat tyypillisesti kokeilut, joilla "nuori etsii itseään".) Riskinä transitionaalitilan kaventumisessa on, että lapsi alkaa käsitellä tunteitaan toimimalla, koska mielikuvatyöskentely on häiriintynyt. (Näre 2002, 259.) Tämä voi johtaa esimerkiksi liian varhaiseen seksikokeiluun tai riistävien sellaisten toistumiseen - tai vaikka "vain" liian julkisten viettelevien poseerausten jakamiseen internetissä turhan nuorena, niin ettei ole harkinnut seurauksia. Lasten leikkikulttuurin suhteen on huomionarvoista, että suomalaiset lapset lopettavat leikkimisen ruotsalaisia ja norjalaisia ikätovereitaan aiemmin. Järventien johtaman tutkimuksen mukaan neljäsluokkalaisista tytöistä vähintään joka toinen päivä leikkii vielä puolet, mutta viidesluokkalaisista enää 14 %. Kuudesluokkalaisista tytöistä 63 % on lopettanut leikkimisen kokonaan ja pojista 45 %. Norjan vastaavat luvut ovat tytöistä 15 % ja pojista 9 %, Ruotsista 28 % ja 25 %. (Oksanen 2008, 237.)

Näre viittaa myös traumateoriaan, jonka mukaan "trauman muistot tallentuvat ei-käsitteelliseen muistiin oikeaan aivopuoliskoon eri alueelle kuin muistot, jotka voidaan verbalisoida ja käsitellä perinteisin terapeuttisin menetelmin". Näre pyrkii osoittamaan, että yliseksualisoitunut kulttuurikin voi toimia traumatisoijana, vaikkei fyysistä seksuaalista väkivaltaa olisikaan tapahtunut. Trauman seurauksena voi olla esimerkiksi ylikontrolliin liittyviä sairauksia, kuten syömishäiriöt, muita mielenterveysongelmia tai päihderiippuvuutta. Fysiologisesti henkilö voi joutua jatkuvaan yliviritystilaan hallitsemattomien muistikuvien takia tai emotionaalisesti hiljalleen turtua, ikään kuin puutua tai lamaantua. (emt., 260.) Lamaantuminen tai turtuminen onkin yksi sanoista, joilla voisi kuvata osan nykynuorista tilaa. Tämä ei tietenkään tarkoita, että he olisivat (kaikki) seksuaalisesti traumatisoituneita, mutta ärsykekuormalla ja niiden jättämillä tiedostamattomilla mielikuvilla voisi olla osuutensa tässä.

Seksualisoituneen kuvaston lisäksi väkivaltaiset sisällöt voivat olla traumatisoivia. Mielipahan käsittely vaikkapa sadistisilla mielikuvilla on ihmiselle luonnollista, joskin usein syyllisyyttä ja häpeää herättävää ja siksi torjuttua. Tällaiset mielikuvat ovat fantasioita ja tapahtuvat kuvitteellisessa tilassa, mutta mitä tapahtuu, kun nuori näkeekin niitä vastaavaa materiaalia esimerkiksi videoina internetin kuolema- tai itsensä vahingoittamis -aiheilla sivustoilla? Tällaisen aineiston näkeminen on nykypäivää; suomalaisista 15-30 -vuotiaista nuorista 13 % on altistunut itsensä vahingoittamiseen kannustavalle sisällölle, 10% itsemurhaan yllyttävälle ja 9 % kuolemaan liittyvälle haittamateriaalille verkossa (Keipi ym. 2017,). Luvut ovat selvästi suuremmat verrattuna saksalaisiin nuoriin (heillä 5 %, 4 % ja 4 %).

Luovan leikin tila on myös Jorma Fredrikssonin artikkelin "Lasten kognitiivinen psykoterapia" (2001) mukaan tärkeää lapsen minuuden kehitykselle. Symbolisen leikin avulla voidaan kohdata, käsitellä ja saada hallintaan tapahtumia ja ilmiöitä, jotka ovat ahdistaneet tai pelottaneet. Lapset siis käsittelevät asioita toiminnan kautta, millä on suuri emotionaalinen merkitys. Kun tunne-elämä iän myötä kehittyy, lapsi siirtyy käsittelemään asioita enemmän puheen varassa. Se kuitenkin edellyttää "kielen sisäistymistä ja kehittyneitä itsereflektiota". (Fredriksson 2001, 288-289.) Mikäli kuvattua mielikuvituksen tilaa häiritään, riskinä on - todetusti - kokemusten käsitteleminen toimimalla.² 16-18-vuotiaat ovat kuitenkin yleensä jo sen ikäisiä, että heille on kehittynyt myös puheenvaraisia keinoja emotioiden käsittelyyn. Emotioiden käsittely vaatiikin lapsuuden jälkeen yleensä myös kognitiivista, kielentävää prosessia. Se voi tapahtua joko ääneen keskustellen tai sisäisenä puheena. Fredriksson listaa kielen välineeksi kommunikointiin, maailman jäsentämiseen, toiminnanohjaukseen ja -arviointiin sekä oman toiminnan, oman ajattelun ja **itsen** tiedostamiseen (emt.). Mikäli sanavarasto on heikko ja kielentäminen vaikeaa, kuinka käy tällaisen minuuden rakentamisen? Kuinka reflektoida tunteitaan, jos niille ei ole hienovaraisia merkityksiä kantavia sanoja? On eri asia olla tuotunut kuin vihainen tai epäileväinen kuin huolissaan. On aika ymmärtää, kuinka kauaskantoisia vaikutuksia sanavaraston ja oman äidinkielen köyhtymisellä voi olla - se vaikuttaa nuoren minuuden rakentumiseen.

Teknologisoitunut kulutuskulttuuri elinympäristönä lamaannuttaa?

Oman haasteensa minuuden "projektiin" tuo vielä nykyinen kulttuuri, jota leimaavat muun muassa (massa)kuluttaminen ja sen avulla tiettyihin ryhmiin identifioituminen, mutta vielä suosiossa olevien ryhmien tai objektien vaihtuminen nopeasti, kannustaen kuluttamaan aina lisää. Sosiaalipsykologi Atte Oksanen kuului Järventien pohjoismaiseen tutkimusryhmään, ja hän keskittyi lasten vihan tunteiden ja vahingoittamishalun tutkimiseen. Myöhemmässä artikkelissaan Lapsuus ja satuttaminen kulutusyhteiskunnassa (2008) hän pyrkii osoittamaan visualisoituneen, kaupallistuneen kulttuurin vaikutuksia nuoren minuuden luomiseen. Hän esittää Hannu Eerikäiseen nojaten ajatuksen, että "kulutukseen perustuvassa yhteiskunnassa tärkeintä ei ole kuka minä olen, vaan mikä minusta voisi tulla". (emt., 239.) Tätä kutsutaan myös post-individualistiseksi minäkäsitykseksi, joka vaikuttaa yksilöön lamaannuttavasti: kun aina voisi muuttua vain paremmaksi tai erilaiseksi, vaihtoehtojen paljous uuvuttaa, joten yksilö lakkaa tavoittelemasta juuri mitään.

Toisella sivulla lainaamani Sannin kappale Dementia kuvaa ilmiötä osuvasti: "On liikaa tarjolla mahdollisuuksia/ liikaa ovia avonaisia/ En kohta uskalla silmiä avata/ toivon et oisin sokea" (2013).

² Äärimmäinen esimerkki tästä on ns. performatiivinen väkivalta. Atte Oksanen ja Sari Näre ovat käsitelleet mm. Myyrmannin pommi-iskua ja muutamia kouluampumisia tästä näkökulmasta.

Kappaleessa kuvataan myös nuorten kokemia ympäristön paineita esimerkiksi siitä, miten tulisi olla kokeilunhaluinen ja aktiivinen seksuaalisesti - tai miten nuori saattaa käsitellä seksuaalisuuteen liittyviä asioita toimimalla, mielikuvien sijaan. Kuitenkin tässä on riskinsä, jonka laulun minä ottaa uudestaan ja uudestaan: "Oon saanut turpaan ehkä liian monta kertaa/ ja taas oon kaivamas nenästä lisää verta". Nuoren kehityksestä tulee tekstissä näkyviin vielä muitakin tärkeitä seikkoja. Psykologisesti nuoruutta voisi kuvata tasapainoiluna autonomisuuden harjoittelun sekä tarvitsevuuden välillä, ja sen seurauksena nuori vähitellen itsenäistyy vanhemmistaan (Vuorinen 1998, 216). Harjoitteluun kuuluu luottamisen ja riskin ottamisen harjoittelu, jotka laulun minälle ovat tuottaneet ikäviäkin kokemuksia. Yksilöpsykologian lisäksi postindividualismissa on otettava huomioon kulttuuri, jossa elämme: Ilkka Levä, Atte Oksanen ja Sari Näre toteavat, että nuorisokulttuurin tarjoamat samaistumiskohteet ja lohtua tuovat siirtymäobjektit vaihtuvat huomattavan nopeasti (2003, 123). He kuvaavat siis jo vuoden 2003 virtualisoitunutta kulttuuria sellaiseksi, jossa riskinotto ja sen vuoksi itsetarkkailu ja -hallinta korostuvat: siirtymäobjektit eivät välttämättä olekaan pysyviä. Sannin laulutekstissä niiden - tässä tapauksessa vaihtuvien partnereiden - unohtumista kuvataan laulussa sydämen dementiana. Laulun minä siis on lukuisissa suhteissa, oppimatta niistä mitään ja tulee toistuvasti loukatuksi; kuva hänen elämästään on lohduton, koska kehitystä ei ole tapahtunut. Vaihtoehtoja on liikaa ja kiinnekohtia liian vähän. Selkeiden kiinnekohtien tai roolimallien hajoaminen yhtenäiskulttuurin murtuessa tekee (kenties jopa paradoksaalisesti) minuuden rakentamisesta yhä haastavampaa. (Kts. Levä ym., 2003.) Sannin tekstiä voisi jopa kuvata niin sanotuksi sosiaalisesti diagnoosiksi nuoren kokemusmaailmasta³.

Turtumisessa on kyseessä tietynlainen illuusiottomuus: kaikki on jo nähty, miksi vaivautua? Kasvatustieteen piirissä samaa lamaantumisen ilmiötä on selitetty hallinnan ja minäpystyvyyden käsitteiden avulla. Minän koossa pitämiseen tarvitaan hallinnan tunnetta. Mikäli yksilö kokee, että tehtävä on vaikkapa liian vaikea, hän on vaarassa menettää kokemuksen siitä, että hän hallitsee tilannetta. Tällöin hän voi (puolitietoisesti) valita olla tekemättä mitään. Laajemmin tämä voi liittyä elämään muutenkin, vaikkapa opiskelupaikan valintaan. Tällaista liiojen valintojen tuottamaa uupumista ja väistämistä kutsutaan opituksi avuttomuudeksi. (Halinen ym. 2016, 88-90.) Oppitunneilla ainakin on helppo luisua vain selaamaan puhelinta - siellä on aina jotakin, mitä ymmärtää.

Arkinen havainto onkin, että älypuhelimien tuijotus passivoi. Asiaa voi tulkita myös siltä kannalta, että visualisoitunut, kulutusorientoitunut kulttuuri kiteytyy nykyään verkossa. Yksi näkökulma verkkoympäristöön on kohdennetut sisällöt ja haitalliset ainekset. Suomalaiset tutkijat Teo Keipi, Matti Näsi, Atte Oksanen ja Pekka Räsänen tutkivat niitä Koneen säätiön rahoittamassa kansainvälisessä vertailututkimuksessa, jonka tulokset julkaistiin vuonna 2017 teoksessa *Online Hate and Harmful Content. Cross-National Perspectives*. Poimin muutamia sen tuloksista seuraavaan tekstiin, joka on julkaistu *Signs of the Times* -hankkeen verkkosivulla:

<https://signsofthetimesonline.wordpress.com/selectedworkpartone/about-bad-behaviour-in-the-internet/>

³ Sosiaalinen diagnoosi tarkoittaa Gilles Deleuzea mukaillen sitä, että esimerkiksi taideteosta voidaan lukea niin, että avataan sen liitoksia ja kytkentöjä ja tehdään "näkyväksi vallan sosiaalipsykologista mekaniikkaa". Se ei siis tarkoita ajatusta suoraviivaisesta teorian ja teoksen kytköksestä. (Oksanen 2006, 45.)

The Dark Side of the Internet

In the picture there is a traditional middle-class bubble with a house, a garden and a car. It represents usually a quiet and conservative way of living. The residents of the house don't necessarily have a lot of connections outside their neighbourhood or to people who don't share their values or standards of living. At least, if we see this as a metaphor of our behaviour on the internet, it would be so, mainly because of the algorithms and their effects.

This is not only a bad thing. You can get a huge amount of empowering experiences when meeting nice, like-minded people online - you may get new friends and feel like you belong somewhere. But if the topic you agree on is dangerous, violent or filled with hate, this might become a problem: for the person and for the whole society as well.

There has been going on some studies about hate communities and the effect of online hate during the last couple of years. For example Finnish sociologists Teo Keipi, Matti Näsi, Atte Oksanen and Pekka Räsänen have published the results of a cross-national comparative study in "Online Hate and Harmful Content. Cross-National Perspectives" (Routledge, 2017). In the study they wanted to find out how much do the young (15-30 years) get exposed to hate material or for example online harassment in the US, UK, Germany and Finland, what could explain the results and what are the impacts of this exposure.

Some important findings of the study relate to our project. There is a significant difference between German and Finnish young people in the exposure to possibly harming contents online. As an example, 13 % of the Finnish respondents had been dealing with pro-self-injury and 22 % with pro-eating disorders material online, while the German respondents' figures were only 5 % and 7 %. In Germany young people seem to be less in contact with hate material online than Finnish. One reason for that might be the law: in Germany e.g. hate speech is more clearly a crime than in Finland. Finland actually resembles a lot the US in this matter.

According to the study, the online hate impacts the victims' wellbeing. They reported e.g. lower self-esteem, lower trust and lower happiness than the non-victims. Even if you were not a victim of harassment or bullying online, the researchers say that hate contents are "often harmful, always disturbing". And because of the algorithms and the bubble effect, once you get in contact with hate material you will definitely see more and more of that. In the study it is explained as "the downward spiral of negative online behaviour". This is why we should help our kids and the young to avoid the stuff and give them means to deal with it, if needed. The researchers point out that especially the young who don't have a lot of social connections outside the internet might be at risk to get deeper and deeper into the hate-filled online surroundings. Combined with some mental problems it might result as something like the Toronto Attack in April 2018. Luckily these kind of crimes are not that usual but they show that online hate might affect also our non-virtual lives. (About Manosphere and anti-female online communities read more from e.g. "Kill All Normies.

Online Culture Wars from 4Chan and Tumblr to Trump and the Alt-Right" by Angela Nagle [Zero Books, 2017]).

Mediaympäristön teknologisoituminen on seikka, jonka vaikutuksia ei vielä ole taidettu ehtiä kovin paljoa tutkia - Keipin ja kumppaneiden tutkimus lieene eturintamassa. Ainakin uudenlainen verkottuminen sallii aiemmin vähemmälle huomiolle jääneiden ääriajatusten tehokkaan levittämisen. On yksilön omista mediataidoista ja tietomäärästä kiinni, kuinka hyvin hän osaa arvottaa verkon sisältöjä ja arvioida niiden osuvuutta. Tutkijat toteavatkin: "In Western societies it is no longer an exaggeration to argue that online skills are becoming a new source of socio-economic inequality." (Keipi ym. 2017, 86.)

Aikamme tunneilmastosta

Yhteiskunnallisesti aikaamme leimaavat siis uusliberalistinen oman onnensa seppä -ajattelu sekä siinä epäonnistumiseen liittyvät häpeä ja syyllisyys. Sitä kuvaa nuorison parissa taidetyötä tehnyt runoilija Tuomas Timonen näin: "2000-luvulla ihmisellä on edessään vain mahdollisuuksia ja haasteita, ja siinä tapauksessa, että hänellä on ongelmia, ne ovat vain ja ainoastaan hänen itsensä syytä, tai vielä oikeammin, osoitus hänen heikkoudestaan." (Timonen 2010, 152.) Sitaatti kuvaa kenties melko laajasti jaettua näkemystä aikakautemme eetoksesta. Kiistatonta sen sijaan lieene ainakin se, että yhtenäiskulttuurin aika on ohi. Sen murtumisesta kertoo paitsi eriarvoistuva lapsuus mutta myös muun muassa sosiologinen tutkimus. Sari Näre kirjoittaa jo vuonna 1999 Tunteiden sosiologiaa I -teoksen johdannossa:

"Yhteisöllisten siteiden löystyminen ja tunteita sitovien suurten kertomusten köyhtyminen johtavat yksilöllisen elämänsänsä itsenäiseen rakentamiseen; jatkuvasta valintojen tekemisestä tulee pikemminkin pakko kuin pelkkä vapaus. Omien tunteiden kontrollia edellyttävän yksilöllisyyskehityksen seurauksena jokaisella katsotaan olevan vapaus valita elämäntapansa ja samalla siihen liittyvät riskit. Tällaisessa tilanteessa roolit eivät enää riitä identiteetin suojaksi, jolloin tunteet tulevat aivan uudella tavalla identiteettityön keskiöön." (Näre 1999, 12)

Lisäksi Näre mainitsee elämän emotionaalisen hallinnan tulevan entistä tärkeämmäksi, koska sen rationaalinen hallinta on nopeatempoisten muutosten ajalla yhä vaikeampaa. Emotionaalinen pääoma on jopa resurssi, josta on hyötyä modernissa työelämässä. (emt., 12-13.)

Pysyvien roolien tai mallien puute asettaa koulun uusien haasteiden eteen niin sanotussa kansalaisuuteen sosiaalistamisessa. Yksilönvapaus on modernin, menestyvän yhteiskunnan keskeinen piirre, mutta nuorten kasvua se ei tee yksinkertaisemmaksi. Viime vuosien äärioikeiston nousu sekä uuskonservatismi ovat muuttaneet mielipideilmastoa ainakin Suomessa, ja muualla esimerkkejä siitä ovat vaikkapa Trump, Brexit ja Itä-Euroopan vaalitulokset. Vapaassa kansalaisyhteiskunnassa jokainen saa mahdollisuuden muodostaa oman maailmankuvansa, ja osa rakentaa sen "pimeästä", ei tietoon ja rationaalisuuteen perustuen vaan tyhjyytensä, pelkojensa ja jopa kuviteltujen pelkojensa varaan. Hyvänä esimerkkinä on kärjistynyt, rasistisia piirteitä kantava keskustelu turvapaikanhakijoista Suomessa. Tällaisen ajattelun törmäys koulun moniarvoiseen, arvoliberaaliin maailmaan on suuri. Kuitenkaan opettaja ei voi leimata joitain ajattelutapoja vääriksi tai viestiä nuorelle, että hänen asenteensa tai katsomuksensa - siis osa hänen minuuttaan - on vääränlainen. Kuinka olla manipuloimatta nuorta, mutta saada hänet silti oppimaan muunkinlaista ajattelua

ja kenties tarkistaa asenteitaan? Tämä huoli nousee esiin esimerkiksi yhteiskuntaopin opetuksessa, ja tästä aihepiiristä lähti liikkeelle myös koulumme Erasmus+ -hanke Signs of the Times.

Jos siis kasvavien lasten ja nuorten minuuden rakentamisen mielikuvatyöskentelyä häiritään visuaalisesti aiempaa (potentiaalisesti) vahingollisemmalla teknologisoituneella mediaympäristöllä, heidän kielentämisen taitonsa ovat keskimäärin aiempaa heikommalla ja heiltä vielä saattaa puuttua aiemmin selkeitä roolimalleja, heidän minuutensa rakentamisen olosuhteet ovat aiempia sukupolvia hauraammat. Miten heitä voisi koulussa tukea? Ratkaisut löytynevät emootioiden, sosiaalisten verkostojen ja kognition osuuksista minuuden luomisessa. Koulu on edelleen yhteiskunnassamme eniten nuorten aikaa vievä sosiaalisten kontaktien paikka. Sosiaaliselta kannalta minuuden rakentaminen (lapsena ja) nuorena on "jatkuva tasapainoilua tarvitsevuuden ja riippumattomuuden välillä". Minuuden luomiseen tarvitaan siis turvallista sosiaalista yhteisöä, joissa toisten tarvitsemisen ja toisaalta itsenäistymisen positiivisia vaihtoehtoja voi rauhallisesti harjoitella. Se, emootioiden tutkimus yhdessä, hyvä lukutaito ja monipuolinen kielentämisen taito, kriittinen ajattelu ja laaja yleissivistys sen pohjaksi ovat asiat, mitä koulu voi tarjota, koska politiikkaa ja ylikansallista mediakulttuuria on vaikea muuttaa. *Juuri nyt* olisi ehdottoman tärkeää tehdä työtä näiden eteen, jotta nuoret pystyvät kasvamaan aktiivisiksi, eettisiä valintoja tekviksi kansalaisiksi, joita opetussuunnitelmissa visioidaan.

Ratkaisuja siis on - tunnetaidot ja taide?

Nuorten minuuden kehittymistä voidaan tukea kodeissa ja koulun tarjoamassa kasvatuksessa, esimerkiksi harjoittelemalla sosiaalista vuorovaikutusta ja opettamalla tunnetaitoja. Forssan kaupungin esikoulussa käytetään jo peruskasvatustyön ohessa Aseman lapset ry:n Fun Friends -ohjelmaa em. taitojen harjoittamiseen, ja kouluilta on tullut siitä hyvää palautetta lasten taidoista (Kirsi Laakso, Päiväkotia Axel Wahrenin vanhempainilta 5.6.2018.) Kehityopsykologiassa emootioita pidetään yhtenä tärkeänä osana ihmisen minuuden rakentumista, ja niihin liittyy läheisesti myös sosiaalinen kanssakäyminen, jonka harjoittelussa tunteita syntyy (kts. esim. Vuorinen 2008). Suomessa laajan uran psykologian popularisoijana tehnyt Liisa Keltikangas-Järvinen käsittelee myös emootioita ainakin teoksessaan *Tunne itsesi, suomalainen* (2000). Hän toteaa, että Suomessa elää jossain määrin käsitys siitä, että ilman tunteita elämä olisi helpompaa, kun voitaisiin keskittyä vain asioihin ns. ilman rasitteita. Tämä näkemys jättää kuitenkin sivuun sen psykologisen tosiseikan, että tunteita tarvitaan, jotta voidaan elää sosiaalisena olentona, sitoutua toisiin ihmisiin ja kantaa (moraalista) vastuuta. Jotta tämä onnistuu, tarvitaan mahdollisimman kypsää tunne-elämää. Keltikangas-Järvinen korostaa, että "kypsä" ei tarkoita sitä, että koettaisiin vain hyviä ja positiivisia tunteita (se ei ole ihmiselle edes mahdollista), vaan että ihmisellä olisi "kykyä käsitellä ja ilmaista tunteita niin, ettei joudu tunteidensa takia oman itsensä eikä muiden ihmisten kanssa jatkuviin vaikeuksiin". (2000, 213.) Tärkeintä olisi oppia tunnistamaan ja nimeämään tunteita tarkemmin kuin hyvä olo/ paha olo -tyyppisesti sekä huomaamaan, mistä tunne johtuu. Tämä auttaa säätelemään tunteita ja hallitsemaan omaa käytöstä. Hyvä esimerkki epä kypsästä tunne-elämästä on Sannin laulun minä: hän kuvaa sydämellään olevan dementiaa, koska ei pysty pitämään mielessään lukuisia kumppaneita tai keskittymään yhteen hetkeen.

Tunteet koetaan myös fysiologisina reaktioina, ja siitä näkökulmasta niitä on tutkittu myös psykologiassa, lähestyen luonnontieteen menetelmiä (Nummenmaa 2010, 9). Tällöin korostuu em. reaktioiden tutkimisen lisäksi ympäristön ärsykkeiden merkitys, ja onkin tutkittu esimerkiksi ilmeiden vaikutusta toiseen ihmiseen.

Asiaa pyrki teoretisoimaan aikoinaan jo Charles Darwin. (emt., 79). Sisäistettyään tunteensa eli löydettyään sille sanat ja selityksen ihminen yleensä rauhoittuu (myös fysiologisesti), jolloin voi myös käyttää osaamiaan hallintakeinoja. Onkin tärkeää muistaa, että kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta niiden aiheuttamat teot välttämättä eivät, minkä vuoksi tarvitaan tunteiden hallintaa. Emootioita voidaan käsitellä myös mielikuvien avulla, ja tällaisten sisäistäminen kuuluu myös taitavan tunteiden käsittelijän "työkalupakkiin". Niiden avulla työstämistä voidaan verrata lasten kehityspsykologian transitionaalitilaan.

Transitionaalitilan lisäksi Winnicottin keskeisiä ajatuksia on, että ihminen voi olla kosketuksissa "todelliseen minäänsä" sanattomasti lapsuuden leikkien jälkeenkin esimerkiksi taiteen parissa. Sen avulla voidaan tavoittaa kielentämättömiä tunteita ja kokemusta itsestä. Esimerkiksi draamassa työtapana tai taideaineissa voidaan tavoittaa tällainen luovan leikin turvallinen tila. Draamahan onkin otettu ainakin peruskoulun OPSiin mukaan, ja lisäksi äidinkielestä ja kirjallisuudesta on kaavailtu myös "tunneainetta". Jollain tavalla aiheen tärkeys on siis tiedostettu koulun kehittämistyössä.

Yksi kokeilu, jossa on pyritty minuuden rakentumista tukeviin työtapoihin, on Erasmus+ -hankkeemme Signs of the Times. Se lähti liikkeelle juuri populistiseen mediaan liittyvästä huolesta, mutta laajentui suunnitteluvaiheessa koskemaan myös nuorten identiteettiä ja mahdollista voimaantumista. Seuraavassa tekstissä on lyhyesti aiheesta ensimmäisen toimintavuoden jälkeen.

<https://signsofthetimesonline.wordpress.com/selectedworkpartone/from-the-editor-conclusions/>

Editor's Commentary

In or Out? (Photo: Hannu Mäkelä. Published in "Outdoor Photographer of the Year. Portfolio II". GMC Publications, 2017)

As the editor of these selected parts of our work this year I'm more than happy to say that I think we have succeeded in opening the so-called phenomenon-based learning cycle and helping students to study issues that they are interested in the wide field of media and, well, contemporary life. The large variety of topics and opinions proves it, and I want to thank

our international team for working with the method that was new to all of us in this project – I am very satisfied with the results!

Despite the differences in topics, I think the picture above catches some of the feelings or thoughts that the young share. Our cross-national team has offered them experiences on joining a group and working together as a film group thus practising their social skills. On the other hand they have also had to plan and write a text alone and stand behind it. We have wanted to hear what each of them think or is interested in as a person, as his/ her own self. In addition to these, "In or Out?" is a thing that worries them when it comes to popularity in social media, for instance. At this point it seems that we have managed to offer the young opportunities to feel they're "in" and thus feel empowered. However, this is something I myself want to study further in the future.

As a teacher I hope that the work we have done will find readers and users in all the four countries, at least. I am also eagerly looking forward to our next term and the new ways of dealing with our topics. On the whole I think that the school system has a really important part in giving skills and guiding to handle the media and life online. Some of the students get them already from home but as you can see in the texts, the young are aware that all of them don't. School should offer them to all and in that way make (at least the online) society a more secure, more comfortable and more equal environment. Even the researchers say, "In Western societies it is no longer an exaggeration to argue that online skills are becoming a new source of socio-economic inequality". And as we all know, the more unequal the society, the more unstable it is. So I hope this project will bring something new in our everyday work to teach the online skills and media literacy in our own schools, in all the four countries.

Almost there. (Photo: Hannu Mäkelä)

References: Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen: Online Hate and Harmful Content. Cross-National Perspectives. Routledge, 2017

Hanketyöskentely on ollut innostavaa ja palkitsevaa vaikka samalla raskasta, koska valmista suunnitelmaa sisällöistä ei ilmiöpohjaisessa oppimisessa voi etukäteen tehdä. Mukana olleet opiskelijat ovat vaikuttaneet saavan työskentelystä paljon (portfolioita vielä odotellaan) ja työskentelyn näkyviä osia on pyritty jakamaan myös muun koulun kanssa, kuten EU-hanke velvoittaa. Yksi hankkeen hedelmistä on tämä teksti - työtavalle olisikin olennaista, että myös opettaja pystyy toteuttamaan aidosti tutkivaa oppimista. Työmme raskaudesta kuitenkin kertoo, että kirjoitan tätä vasta kesäkeskeytyksen aikana. Hanke on siis ollut tähän mennessä onnistunut ja tärkeä kokeilun paikka, mutta olisi tärkeää, että samankaltaista toimintaa olisi osana opintoja jokaisella lukiolaisella. Kansainvälinen yhteistyö ei ole välttämättömyys; tärkeintä olisi päästä tekemään yhdessä ja yksin minuuden rakentumista tukevia asioita. Se ei tarkoita, että kaiken opiskelun tulisi muuttua tällaiseksi, mutta nyt suurten opetusryhmien ja tiukkojen OPSin vaatimusten takia mahdollisuudet tällaiseen ovat todella heikot. Projektikursseja on tarjolla, mutta nykynuoret eivät laajasti valitse niitä - tähän on kenties syynä edellä esittämäni lamaantuneisuus taustatekijöineen. Epävarmuutta joutuu sietämään muussakin elämässään nykykulttuurissa tarpeeksi, joten sitä ei haluta enää enempää osallistumalla ilmiöpohjaisille kursseille, joilla suurin osa asioista on aluksi auki ja hallinnan tunne on helppo menettää.

Näin ollen siis olisi kehitettävä jonkin verran (mutta ei liikaa) kaikille yhteisiä, pakollisia opintoja, joissa on tarpeeksi vähän opiskelijoita. Työtapoja voisivat olla esimerkiksi kaunokirjallisuuden lukeminen ja käsittely ryhmissä (lukutaito, emotiot, tekstin tulkinta), lyhytelokuvien teko (ryhmätaidot, huolenaiheiden emotionaalinen prosessointi [kts. signsofthetimesonline.wordpress.com, Short Films!]), systemaattinen lähdekritiikin ja muun kriittisen, tekstilajitietoisien lukemisen opettaminen kaikissa aineissa (lukutaito, kognitiiviset prosessit oman arvopohjan muodostamisessa), taide (musiikki, kuvataide, tanssi ja draama, kts. Sklovski - emotiot ja niiden kohtaaminen, mahdollisesti kielentäminen) ja yhteiskunnalliset tai psykologiset opinnot (emootioiden rauhoittaminen kognition avulla). Mahdollisesti näistä voisi koostaa myös ilmiöpohjaisen kokonaisuuden. Joka tapauksessa keskeistä on, että opetusryhmä ei saa olla liian iso. Liian suuressa joukossa toisten varominen passivoittaa opiskelijat ja tekee työtavoista muutenkin erittäin vaikeita (esimerkiksi ryhmätöiden purkua on liikaa suhteessa niiden tekemiseen; vrt. 4 tai 7 ryhmää). Mikäli kehitystä halutaan, on resursoitava.

Ehdotan, että asian kehittelyä konkreettiseen suuntaan jatkaa lyseolla vaikkapa ensi vuoden painopistealueen työryhmä. On hienoa, että lukutaidon tärkeys on koulussamme tunnustettu. Toivon, että sitä lähestyttäisiin esimerkiksi tähän tapaan laajempaanakin ilmiönä kuin "vain" lukemisena.

Lähteet:

Fredriksson, Jorma (2001): Lasten kognitiivinen psykoterapia. Teoksessa Kähkönen, Karila, Holmberg (toim.) (2001): Kognitiivinen psykoterapia. Duodecim

Halinen, Hotulainen, Kauppinen, Nilivaara, Raami & Vainikainen (2016): Ajattelun taidot ja oppiminen. PS-Kustannus

Järventie, Irmeli (2003): "Lasten hyvinvointi Pohjoismaissa". Teoksessa Melin & Nikula (toim.) (2003): Yhteiskunnallinen muutos. Vastapaino

Keipi ym. (2017) = Teo Keipi, Matti Näsi, Atte Oksanen and Pekka Räsänen (2017): Online Hate and Harmful Content. Cross-National Perspectives. Routledge

Keltikangas-Järvinen, Liisa (2000): Tunne itsesi, suomalainen. WSOY

Levä, Ilkka, Oksanen, Atte & Näre, Sari (2003): "Nuorten yksilöllisyyden hajoaminen. Teknologisoitumisen riski jälkitraumaattisessa yhteiskunnassa". Teoksessa Kangas, Sonja & Kuure, Tapio (toim.) (2003): Teknologisoituva nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja, vol. 3. Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto & Stakes

Nummenmaa, Lauri (2010): Tunteiden psykologiaa. Tammi

Näre, Sari (2002): "Intimisoituvan kulttuurin muistijälkiä tytöissä". Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) 2002: Tulkintoja tytöistä. SKS

Näre, Sari (1999): "Tunteiden sosiologia yhteiskuntatutkimuksen kentässä." Teoksessa Näre, Sari (toim.) (1999): Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä.

Näre, Sari & Oksanen, Atte (2008): "Virtuaaliruumiillisuus imaginaarisena väkivaltana. Kärsimys ja häpeä tyttöjen ja poikien suhteessa ruumiiseen." Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.): Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Lapin yliopistokustannus

Oksanen, Atte (2006): Haavautuva minuus. Väkivallan barokki kontrolliyhteiskunnassa. Nuorisotutkimusverkosto/ nuorisotutkimusseura, julkaisuja 68. Väitöskirja, sähköisenä <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67638/951-44-6755-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Oksanen, Atte (2008): "Lapsuus ja satuttaminen kulutusyhteiskunnassa". Teoksessa Näre & Ronkainen (toim.) (2008): Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Lapin yliopistokustannus

Siren-Tiusanen, Helena (2008): "Motorisen kehityksen kontekstisidonnaisuus". Teoksessa Lyytinen, Korkiakangas, Lyytinen (toim.) (2008): Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY

Timonen, Tuomas (2010): "Joitain merkintöjä nuoruudesta syrjäseudun ja Helsingin välillä." Teoksessa Sinivaara, Olli (toim.) (2010): Muistikuvia 00-luvusta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 104.

Vuorinen, Risto (1998): Minän synty ja kehitys. WSOY